

NYHETSBREV 2:2003

(Publicerat 2003-04-21)

Så var det då dags för årets andra nyhetsbrev. Den här gången blir det inga långa politiska analyser helt enkelt därför att tiden varit för knapp och inget av det som nu händer på områden som jag tidigare kommenterat egentligen gör det motiverat för mig att säga något utöver det jag redan sagt i tidigare nyhetsbrev. Jag har dock skrivit ett litet kort memento med titeln *Segev i Irak – om konsten att ropa hej innan man är över bäcken*.

Utöver detta innehåller nyhetsbrevet lite texter om föreläsningar som jag håller, en hänvisning till en på nätet publicerad intervju med mig och en ny artikel om tro och vetande.

I. Segev i Irak – om konsten att ropa hej innan man är över bäcken

Så har då Saddam Hussains regim fallit. Och irakierna befriats från hans tyranni. Det är svårt för någon vettig människa att beklaga just detta utfall av kriget. Bush, Powell och Rumsfeld ler breda segerleenden, och har redan börjat hota Syrien i sin adrenalinstinna segerkänsla.

Segern vanns också lättare än många, även jag, beförde. Och det är onekligen en glädje i sig när det nu föga överraskande blev krig. Men samtidigt avslöjar den jämförelsevis lätta segern osanningen i ett av krigsmotiven, nämligen att Saddam Hussains regim var ett betydande militärt hot mot sina grannar ja t.o.m. mot USA. Av allt att döma dög hans militärer bara till att terrorisera landets egen befolkning. Och inte kom några massförstörelsevapen till användning, hittills har inga ens hittats.

Vad som dessutom slagit mig är en påtaglig skillnad mellan segern i Irak och segern i Afghanistan. När talibanerna flydde så var känslan av glädje i bilderna från Kabul stark och oförställd. Mycket smittande faktiskt. Men i bilderna från Irak är allt mycket mera komplicerat. Visst finns det starka positiva bilder. Rivningen av den stora Saddamstatyn var magnifik. Och skändningen av den och olika Saddambilder uttryckte raseri och lättnad. Men den oförställda glädjen har det varit mycket svårare att komma åt.

Förklaringen till detta är säkert rätt enkel. Vem vågar vara oförställt glad i en så komplicerad situation som den i Irak. Många känner sig kanske lättade, men oron inför vad framtiden kan komma att bjuda är med all sannolikhet svår att förjaga.

Naturligtvis kan krigskoalitionens proffsoptimister då replikera att den oförställda glädjen eller åtminstone den varma och bestående tacksamheten kommer att bryta fram på bred front när de praktiska problemen börjar få sin lösning. När t.ex. vatten- och elförsörjningen börjar fungera, när plundringarna upphör och säkerhetssituationen stabiliserats så att hjälpsändningarna kan komma igång i full skala. Och när den politiska processen tagit så påtagliga steg i riktning mot en ny konstitution att en ny irakisk regim börjar skymta.

Detta låter sig sägas. Men frågan som måste ställas är, vem tänker på Irak på ett sätt som verkar integrerande på alla splittrade grupper inom landet, sunnimuslimer, shiamuslimer och kurder etc. Vem har en vision att erbjuda som griper tag i de reella motsättningarna med en upplyftande kraft som tar den destruktiva musten ur dem och i stället kanaliserar de olika gruppernas energi i framåtsyftande arbete för Irak som en nationell helhet.

Om motsvarande fråga hade ställts vid Titos död hade svaret blivit ingen. Och vi vet alla vilka följderna blev. Och vilket blir svaret i Irak just nu? Jag vet inte. Jag ställer bara frågan. Men hur troligt är det att en pensionerad amerikansk general har något att komma med?

Skälet till att jag hyser djupa farhågor i den nuvarande situationen är att krigskoalitionen presenterat en diffus, motsägelsefull och knappast fullt sanningsenlig bild av sina motiv. Det borgar enligt mitt sätt att tänka kring historiska och politiska frågor för att sannolikheten är hög för att komplikationer kommer att uppträda som gör att de på ytan vackra motiven i längden inte kommer att kunna dölja djupare liggande och inte lika vackra men väl så sanna motiv.

Vad man än tycker om krigskoalitionens insatser är det ostridigt att det nu finns ett maktvakuum i irakisk politik och att många känner sig kallade att fylla det. Krigskoalitionen har förstås den militära makten, men vem kommer att få den makt som genereras av det irakiska folkets gunst.

Detta är en mycket svår fråga. Amerikanerna tror tydligen att de självklart kommer att få gunsten med sitt erbjudande om frihet och demokrati. Och att de i sinom tid kan överföra den på någon lämplig irakisk ledare. Men risken är stor att den kalkylen slår fel därför att irakierna tror eller kan fås att tro av olika politiska och religiösa populisterna att detta erbjudande bara är ett vackert omslagspapper på den verkliga gåvan, en kristen, sionistiskt inspirerad och oljgirig attack mot ett muslimskt land.

Och skulle en sådan känsla ta fäste då kommer många breda segerleenden att snabbt förbytas till djupt bekymrade minner.

II. Om föreläsningarna ”Det meningsfulla livet” och ”Sunda själar i sunda kroppar”

Under senare tid har jag kunnat notera ökande efterfrågan på föreläsningar som rör det jag kallar livsfilosofi och levnadskonst. Förmodligen beror det på att allt fler människor känner sig svårt pressade. Var och varannan människa har fått en släng av utbrändhet, och inte verkar det vara lätt att upprätthålla en känsla av livsmening.

Dessa föreläsningar har haft olika titlar och lite varierande innehåll beroende på sammanhanget. Och föreläsningens längd har varierat från ett par till fyra timmar.

Vid ett tillfälle presenterades föreläsningen *Det meningsfulla livet* med följande text:

Inledningsvis kommer Karl-Erik Edris att anlägga ett historiskt och livsfilosofiskt perspektiv på frågan ”Varför har vi moderna människor så bråttom?”. Denna analys kommer sedan att övergå i en fördjupad diskussion om livsfilosofi och levnadskonst. Den fråga som står i centrum är ”Hur skall man egentligen leva för att livet som helhet, både privatliv och arbetsliv, skall kännas rikt och meningsfullt även om man råkar drabbas av svårigheter och motgångar.” I samband med dessa diskussioner berörs också sådana teman som samverkan, kreativitet, konflikter, kommunikation och ledarskap.

Och vid ett annat tillfälle så löd presentationen av föreläsningen *Sunda själar i sunda kroppar* så här:

Uppfattningen om hälsa och ohälsa bestäms av den livs- och människosyn som råder i samhället. Bländade av den biologiska forskningens framsteg i studier av generna håller vi på att reducera människan till en biologisk maskin.

Drömmen som hägrar är att varje ohälsotillstånd på sikt skall kunna bromsas, spärras eller rent av hävas med olika kemikaliska manipulationer. Att vi i princip skall kunna hålla oss friska hur ohälsosamt vi än lever. En nog så trösterik fantasi i vår tid av skräpmatkultur, försoffning och allmän hets.

En motsatt bild bygger på insikten att hälsa hör samman med ett hälsosamt leverne. Och då handlar det inte bara om kost och motion och rimliga krav så att vi inte stressar oss sjuka. Nej ett hälsosamt leverne kräver också djupgående reflektion över de eviga livsfrågorna, dvs. frågorna om livets mening i ljuset av lidande och död. Om hur vi bör leva för att vår stund på jorden skall kännas meningsfull och rik även om vi drabbas av motgångar och svårigheter.

I sitt föredrag *Sunda själar i sunda kroppar* tar alltså Karl-Erik Edris inte bara upp frågor om hälsa och ohälsa utan han diskuterar också livsfilosofiska perspektiv och målar upp en bild av hur levnadskloka människor kan skapa ett i djupare mening gott samhälle.

III. Det goda livet – en intervju

För ett tag sedan blev jag kontaktad av Hans Ljungqvist och Karin Bengtsson, två eldsjälar verksamma inom Kronobergs läns landsting med projektet *Det goda livet – den nya tidens hälsa*. På landstingets hemsida sägs att syftet med detta projekt är att ”starta en diskussion och en satsning på det goda livet. Den ökande ohälsan är inte bara en angelägenhet för sjukvården utan för oss alla i samhället och vi måste hjälpas åt att ta ansvar för att vända den ohälsotrend vi nu ser.”

Vi hade ett långt samtal som ledde till en artikel som kan läsas på www.ltkronoberg.se/detgodalivet (klicka på Goda möten och sedan på Karl-Erik Edris) direktlänken är annars www.ltkronoberg.se/detgodalivet/gul/artiklar/karl_erik_edris.htm

IV. Artiklar i Sökaren om tro och vetande

I nyhetsbrevet 4:2002 publicerade jag en artikel avsedd för SvD:s debatt ”Tro och vetande – igen”. Den blev aldrig publicerad i SvD eftersom den debatten uppenbarligen bara var öppen för i förväg inbjudna debattörer. I en nedskuren och något redigerad variant har den dock publicerats i Sökaren nr. 2, 2003. Sökaren som startats och fortfarande drivs av sin hängivne redaktör Sven Magnusson är nu inne på sin 40:e årgång. Redaktören kallar sin tidskrift för en ”tidskrift för livsfrågor”, och på den välbesökta hemsidan www.sokaren.se kompletterar han med ”har du ett seriöst intresse för alternativ tro, ’nya tidsåldern’, mystik, parapsykologi, gränslandet och levnadsvisdom, så läs Sökaren - och Sökarens hemsida”.

I samband med publiceringen av den lätt redigerade och förkortade varianten av Jan Pilottis och min tänkta debattartikel fick jag en förfrågan av Sven Magnusson om jag ville skriva en artikel för Sökaren om Jan Adriansons författarskap. Jag tackade ja till detta och i Sökaren nr. 4, 2003 kommer en något redigerad och nedkortad variant av följande text att publiceras.

V. Tro, vetande och tankens frihet– reflektioner inspirerade av Jan Adriansons författarskap

Min infallsvinkel för denna korta artikel om Jan Adriansons utomordentligt tankedigra och skandalöst förbisedda författarskap fick jag när jag såg en film om Galileo Galileis liv på TV. Då slog det mig plötsligt att Jan Adrianson har en likhet med Galilei. Inte så att jag menar att det är Adriansons öde att likt Galilei bli en ”fixstjärna” i mänsklighetens intellektuella historia, utan den likhet jag ser är att båda dessa herrar är respektive var vid frontlinjen i sin tids strid mellan tro och vetande.

Galilei kämpade mot kyrkans dogmatiska teologer för att Bibeln inte skulle betraktas som ett facit för bedömningen av om gjorda forskningsrön kunde anses vara korrekta eller inte. Det som hände Galilei var ju att kyrkliga potentater tvingade honom att ta tillbaka sina rön och teorier därför att de hävdades strida mot kyrkans lära. På Galileis tid gällde alltså konflikten mellan tro och vetande om den rätta tron faktiskt föreskrev vilka empiriska rön som var korrekta, eller om vetenskapen borde frigöras från trons diktat och bara uppfattas som en metod för att vinna kunskap.

I vår tid är det däremot inte tal om att vetenskapsmännen inför presentationen av det ena eller andra forskningsresultatet skulle snegla mot trons dogmer för att på så sätt få ledning vid bedömningen av om resultatet bör betraktas som sant eller falskt. Och därför uppfattas striden mellan tro och vetande som bilagd på så sätt att vetandet en gång för alla befriats från tron.

Men det som Jan Adrianson påtalar med yttersta filosofiska skärpa är att tidens bekymmersfria föreställning om vetenskapens frihet från tron i själva verket är en försåtlig illusion. Sedan Galileis tid har visserligen vetenskapen framgångsrikt frigjort sig från den dogmatiska kristendomen, men den har sig själv ovetandes också gjort sig till slav under en ny metafysik eller tro med minst lika starka

sanningsanspråk som en gång kristendomen hävdade. Tillspetsat uttryckt har vetenskapen gjort sig själv till en ersättningskyrka för den kyrka vars makt den så envetet försökt beskära.

Detta är naturligtvis ett kontroversiellt påstående. Och låt mig därför försöka kortfattat förklara hur det faktiskt har gått till när vetenskapen har manövrerat in sig i en position där den försöker föreskriva vad som är den rätta tron om hur livet, tillvaron och människan ytterst är beskaffade.

Utgångspunkten blir då konstaterandet att kyrkans motstånd mot den frambrutande vetenskapen var så intensivt och långvarigt att det blev omöjligt att hitta en balanserad ståndpunkt i synen på förhållandet mellan tro och vetande. En högst olycklig antingen-eller-situation utvecklades. Under upplysningstiden formulerades därför i princip en hållning till frågorna om tro och vetande som innebar att trons värde i stort sett devalverades till noll.

Den moderna och upplysta tidens lösen blev att vi människor skulle radikalt bryta mot det förflutna som vi tillbringat i de teologiska illusionernas mörker, och i stället träda in det rationella tänkandets och vetenskapens ljus. Vägleda inte av primitiva kristna trosföreställningar utan av vårt rationella tänkande och dess främsta yttring vetenskapen skulle vi människor komma att nå den kunskap och moraliska insiktsfullhet som skulle göra det möjligt för oss att skapa den bästa av världar.

Detta fundamentala brott mot den traditionella kristna synen väckte väldig entusiasm, men man oroade sig också över hur det skulle bli med moralen om den rationellt tänkande, vetenskapsförespråkande och framstegstroende eliten inte längre stod upp för det kristna budskapet. Det som i praktiken kom att hända var att medan avkristnandet fortskred långsamt försökte man samtidigt konstruera en sekulariserad moral. Och den metod som användes var att man tog fasta på det i den kristna hållningen som inte uppfattades som förnuftsvidrigt och införlivade det i en hållning till människan, livet och moralen som brukar kallas humanismen.

Denna hållning är på många sätt ett slags avkristnad kristendom. Den mänskliga naturens och moralens rottrådar till den gudomliga grunden har kapats. Och det helt inomvärldsliga förnuftet upphöjs till moralisk riktninggivare. Detta kan ju verka klokt, och humanismen ses därför som ett bevis för att det mänskliga förnuftet duger som levande och förnyande källa till en god moral. Tron behövs helt enkelt inte. Vi klarar oss med vetandet och den moral som förnuftet bjuder oss att följa.

Detta är den moderna tidens lösning på konflikten mellan tro och vetande. Den verkar så balanserad och så klok, så befriad från religiös övertro, men samtidigt djupt präglad av den största respekt för livet och människovärdet.

Den nakna sanningen är dock att hållningen ifråga inte är en lösning på konflikten mellan tro och vetande. I själva verket tjänstgör den som en trojansk häst som släpper in och gör det möjligt för en ny tro att ta makten efter kristendomen. En tro som inte beskrivs som en tro utan framställs som en

världsbild uppbyggd av oomkullrunneliga vetenskapliga fakta. Så trots många tilltalande drag är alltså humanismen också ett kamouflage bakom vilket en ogenomtänkt vetenskapslierad tro försöker tråda i religionens ställe utan att saker och ting nämns vid sitt rätta namn.

Denna tro, försåtligt förkunnad som ett faktum, kallar Jan Adrianson för den materialistiska världsbilden, eller ontologisk materialism. Och den vilar på två fundament. Dels att materien är det enda som har verklighetsstatus och dels att hela kosmos har uppkommit av en slump. Och i detta visserligen väldiga men livlösa kosmos glimmar så livet till genom en slumpens skickelse. De slumpmässigt uppkomna livsformerna kom sedan av samma slump att underställas de evolutionsmekanismer som Charles Darwin blottlagt, enkannerligen de slumpvisa mutationerna och det naturliga urvalet. Och när dessa mekanismer hade fått verka tillräckligt länge trädde människan fram.

Det säregna med människan som livsform är att hon besitter ett medvetande kapabelt att uppleva en självmedveten identitet med fri vilja, skapande idéer och stundom andliga visioner. Något som från de slumpdyrkande ontologiska materialisternas ståndpunkt framstår som intressanta hjärnspöken. För i en världsbild där materien är det enda som har verklighetsstatus är till och med medvetandet självt ett hjärnspöke.

Detta synsätt gör rent hus med alla religiösa eller andliga idéer om att det skulle finnas ett högre syfte bakom skapelsen som kan få en avglans av djup mening i den enskilda människans medvetande. Idén om en högre mening med livet kan möjligen tolereras som en trösterik illusion, men den enda mening som finns är den vi själva kan skapa med utgångspunkt från våra begär och förhoppningar. En mening som naturligtvis är meningslös om den ses mot den fond av yttersta slumpmässighet och meningslöshet som vi antas vara sprungna ur.

Det Jan Adrianson gör i sina hittills fyra böcker är att pulvrисera den materialistiska världsbildens trovärdighet. Och han gör det med en noggrannhet och ett skarpsinne som det är en ren fröjd att ta del av. Men inte nog med att Adrianson ägnar sig åt filosofisk renhållning, som sociolog är han också i grunden en samhällstänkare. I synnerhet i sin senaste bok *Det kärleksfulla budskapet* visar han hur den materialistiska världsbilden används för att rättfärdiga ett samhälle där egoism och konkurrens löper amok. Och han kan därför dra slutsatsen att den materialistiska världsbilden inte bara måste överges på rent logiska och inomvetenskapliga grunder utan också för sina negativa konsekvenser för människan och samhället.

Dessutom har Adrianson med åren blivit allt djärvare i sina försök att skissera ett alternativt synsätt. Ett synsätt som inte bara gör det möjligt för vetenskapen att bli vid sin läst, dvs. att uteslutande användas för att generera empirisk kunskap om verkligheten, utan också befriar oss människor från illusionen att vi bortser från vetenskapliga rön om vi tror att det finns en subjektivt upptäckbar högre mening och intelligens bakom skapelsen och att världen faktiskt är sådan att altruism och förmåga till kreativ samverkan är djupare sanningar om människan än hennes egoism och lust att konkurrera och kriga.

Lika lite som vi på Galileis tid hade någon glädje av att trosdogmer begränsade vetenskapens frihet har vi idag någon glädje av att vetenskapens underförstådda världsbild begränsar vår syn på oss själva och våra möjligheter att skapa en god framtid. Därför är det enligt min mening viktigt att Adriansons böcker blir lästa och spridda efter förtjänst, för de väcker ovedersägligen hopp om människan och framtiden.

Jan Adriansons böcker:

Bortom arv och miljö – Kritik av den sociala determinismen (Akademilitteratur, Stockholm, 1985)

Den tidlösa utvecklingen – Kritik av evolutionsläran och den materialistiska världsbilden (Nya Doxa, Nora, 1992)

Världen som varseblivning – En omvänd betraktelse (Eget förlag, 1998)

Det kärleksfulla budskapet – Om altruismens återkomst (Eget förlag, 2001)

Ytterligare information om böckerna finns på

http://w1.876.telia.com/~u87603842/ram_adri.htm Här kan böckerna också köpas.